ULUSLARIN KÜLTÜREL UYANIŞI VE KURUCU METİNLER: MİLLİYETÇİLİĞİN ENTELEKTÜEL TEMELLERİ

M. Fahri DANIŞ
Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
fahri.danis@atauni.edu.tr

Milletlerin ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktıkları soruları, 20. yüzyılın ortalarında münhasır bir literatür görünümü kazanan milliyetçilik çalışmalarının temelini oluşturdu. Bu sorulara verilen cevaplar üzerinden teorik yaklaşımlar şekillendi. Ekonomik, kültürel, siyasal pek çok faktör, milletlerin "doğuşunu", "icadını", "inşasını" ya da "hayal" edilişini açıklamak adına ileri sürüldü. Modernist-inşacı tezler, dünyanın farklı yerlerindeki milletlerin oluşumunu açıklarken tek bir büyük teorinin mevcudiyetini kanıtlamaya çalıştılar. Fakat, milletleri kimin "tasarladığı" ya da "kurduğu" meseleleri, genellikle hasır altı edildi. Modernistler sıklıkla "iktidar"dan bahsedip siyasal erkle organik ilişki içerisindeki entelektüeller üzerinde dursalar da bu meseleye doğrudan eğilen, "milliyetçi entelektüel" tanımının altını dolduracak bir perspektifin eksikliği sıklıkla hissedildi. Bu bildiri; her şeyden önce milliyetçiliği alışılmış şekilde bir ideoloji ya da toplumsal hareket olarak ele alan geleneksel yaklaşımların aksine, onu bir "söylem biçimi" olarak inceleyen postyapısalcı bir perspektifin varlığını ortaya koyar. Milliyetçiliğin bilincimize şekil veren ve hayatı yorumlarken başvurulan modern bir "görme ve algılama biçimi" olarak değerlendirilmesi, onun aynı zamanda bir "kültür-inşası" pratiği olduğunun altını çizer. Nitekim milli kimliği mümkün kılan ve onun sınırlarını çizen milli kültürün yapılandırılması (milliyetçi söylem içerisinden bakıldığında "uyanışı") süreci, milliyetçi entelektüellerin katkılarıyla "akademik" bir faaliyet olarak gerçekleşir ve bu aşamada bazı metinler "kurucu" bir nitelik taşır. Bu çalışmanın asıl amacı; milliyetçi bir söylem biçiminin temelini ve başlangıcını oluşturan "kültürel uyanış" evresinin, her özgül örnekte takip edilebilecek bazı karakteristik özelliklere sahip olduğu savı üzerinden, "uyanış" süreçlerinin ortak özelliklerini tartışmaya açmaktır. Miroslav Hroch (1985) ve Eric Hobsbawm (2000) gibi kuramcıların çalışmalarının ortaya koyduğu gibi milliyetçiliğin "A evresi" ya da "proto-milliyetçi evre" olarak adlandırılan dönem, milli kültürlerin tanımlandığı, sınırlarının çizildiği ve sıklıkla "icat edildiği" bir dönemdir. Bu kültürel uyanış süreçleri karşılaştırıldığında, öne çıkan ve söylem belirleyen birtakım "kurucu" metinlerin mevcudiyeti dikkat çeker. Bu çalışmada, bahsedilen metinler, "ulus-kurucu metin" olarak "ideal" bir kategori şeklinde tanımlanacak ve ortak bazı yapısal özellikler çevresinde analiz edilecektir. Çalışmada öncelikle "kültürel uyanış" olgusu postyapısalcı bir perspektiften tanımlanacak, ardından "ulus-kurucu metin" tipinin sınırları çizilecek ve örnek metinler üzerinden karşılaştırmalı bir analiz yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, kültürel uyanış, ulus-kurucu metinler.